

Наталија С. Каралеић

ПОЕТСКА ТРАНСПОЗИЦИЈА ИСТОРИЈСКОГ И БИБЛИЈСКИ ПОДТЕКСТ У ПОЕЗИЈИ МИЛУТИНА БОЈИЋА

Апстракт: Рад има за предмет истраживања Бојићево приступање реалности, као и њено транспонованье у препознатљиву лирску поезију. Основни циљ рада јесте темељно приступање Бојићевој поезији и детаљно анализирање историјских слика и библијских мотива који су заузели посебно место у књижевном опусу овог песника. Захваљујући анализи, као основној методи сазнања, текстови песама су рашчлањивани на једноставније компоненте. Јединствена поетска целина је раздељена на мање песничке слике које су потребне како за озбиљан приступ поезији, тако и за уметничко уроњавање у Бојићеву поезију. Овај рад се, пре свега, фокусира на најрепрезентативније песме у којима су садржани историјски и библијски мотиви. Зрели патриотизам основна је одлика Бојићеве родољубиве поезије, док се иновативност на плану љубавне поезије огледа у уметању библијских симбола у песничке слике, креирајући на тај начин јединствену и другачију поезију.

Кључне речи: родољубива поезија, транспозиција, подтекст, историја.

Увод

Као последњи изданак епохе модерне, Милутин Бојић спада у „трагичну“ генерацију песника, који су у ратним пустошењима изгубили живот и прерано завршили своју књижевну каријеру.

Прихватао је израз и стих наших парнасоваца, али не и њихову сентименталност и безнађе. Што се тиче стиха којим је највише писао, то је свакако дванаес-

терац, јер је уз помоћ истог најбоље могао да исказа своја расположења. Код њега је, како наводи Деретић, дванаестерац „снажан, еруптиван и звонак“ (ДЕРЕТИЋ 1983: 461—462).

Милутин Бојић је желео да ствара нови језички материјал и био је неуморан у тражењу истог. Своју инспирацију и мотивацију проналазио је у многим изворима: из народних песама, Библије, старих наших писаних споменика, дошавши и до савремене домаће и стране уметничке књижевности. Бојић је неговао београдски стил чије су главне одлике биле: јасноћа, сажетост и мера. Бојићеве песничке фразе су јасне, елегантне, течне, сажете и језгровите. Овај песник није давао толико објективне песничке слике, колико лирску глорификацију. Већину својих доживљаја и трагичних осећања износио је на поетичан и себи својствен начин (КОВИЈАНИЋ 1969: 304—311).

Важно је поменути историјски контекст у коме је стварао Милутин Бојић. У питању је време Балканских ратова, вођених у периоду од 1912. до 1913, и време Првог светског рата. Албанска голгота и одлазак српских војника и становника на острво Крф заузимају централно место у Бојићевој поезији. Национална трагедија која је задесила читав српски народ, па и самог Бојића, само је учврстила његов смер писања. Он је за подлогу свог стваралаштва имао читаво историјско искуство народа. Нашавши се у жижи силних ратова, Бојић је био предодређен да буде песник трагичних и судбинских дана своје отаџбине. Песме које је писао одговарају родољубивој и патриотској поезији, и омогућиле су напаћеној нацији да у својим страдањима види своју величину, а не само погубност и пораз. Милутин Бојић је желео да своју несрећу и несрећу свог народа уздигне до трагичног, хероичног и митског. Он је своја меланхолична размишљања и трагедију српског народа претворило у химнично слављење будућих победа. Желео

је да од свих ратних догађаја створи епопеју, али га је, нажалост, смрт омела у тој замисли (ДЕРЕТИЋ 1983: 462—463).

Његова ратна збирка носи назив *Песме бола и поноса*, где је Бојићево родољубље приказано као силовито, док му песничка реч гори јаким пламеном и великом снагом. Ове песме се поред историјског контекста одликују химничним и библијским стилем. Песник је доживљавао и осећао оно о чему је певао, што је још више допринело веродостојности и емоционалности у његовим текстовима. Његов живот представља оличење трагичног и кратког живота једног песника и војника, који је своје последње дане провео у изгнанству, у јеку Првог светског рата.

У периоду изгнанства интелектуални део народа неговао је највише лирску поезију. Уочи ратова на Балканском полуострву дошло је до обнове патриотске поезије. Саме прилике у којима су се налазили наметале су лирику као обавезни књижевни жанр којим најекспресивније може да се изрази један ламент над трагедијом. Сваки стих, ритам, интонација одају утисак титански јаког, прометејског народа који се борио за опстанак своје расе. Најчешће теме патриотске поезије у изгнанству, где свакако спада и Бојићева поезија, јесу: носталгија за домовином, вера у победу, туга за покојнима, страхоте преживљене приликом повлачења. Певало се врло интензивно, у исто време са болом и пркосом. Бојићеве песме су због своје вредности омогућиле овом песнику да заузме прво место међу млађим песницима-изгнаницима (КО-ВИЈАНИЋ 1969: 256—265).

Озбиљну и широку тему свакако представља *Библија* у Бојићевим песамама. Он је користио библијске мотиве и у својим најранијим песамама. Бојић је за теме својих песама најчешће узимао библијске ликовне, а за своје мотое чак целе одломке из *Светог писма*. У каснијим песамама је тај „дијалог са Библијом“

био мало дискретнији, али незаобилазно је поменути да Бојићева „поезија страсти“ не може проћи без две песме као што су „Заљубљени Давид“ и „Саломе“. У својој „поезији страсти“ Бојић је достигао свој врхунац управо захваљујући мотивима које је преузео из *Светог писма* (ДЕЛИЋ 2008: 328).

1. Циљ и предмет рада

Овај рад за предмет истраживања има Бојићев поступак пребацавања реалности и стварних дешавања у уметнички текст. Он је транспоновао историју у лирску поезију и обогатио своје љубавне и родољубиве песме мотивима и личностима из *Библије*.²¹

У фокусу су, према мишљењу аутора рада, његове најрепрезентативније и најуспешније патриотске песме из ратне збирке *Песме бола и поноса* и две љубавне песме са библијским подтекстом попут „Заљубљеног Давида“ и „Саломе“. Основни циљ рада јесте детаљна и подробна анализа Бојићевих песама и проналажење библијских мотива и историјских слика транспонованих у песмама. Највећи део рада посвећен је анализи песама, као једној од основних метода сазнања (одељци 3 и 4). Рашчлањени су текстови песама на мање, једноставније песничке слике,

²¹ Књижевни термин *подтекст* најчешће означава оно што стоји иза текста, што се може открити читањем и накнадним тумачењем (ПОПОВИЋ 2010: 537). Подтекст може бити и неки скривени смисао у одређеном тексту због чега се подтекст може поистоветити са алузијом или наговештајем. Други књижевни термин који је важно објаснити ради даље анализе јесте *транспозиција*. Он води порекло од латинске речи *transpositio* што би значило преношење или премештање. Овај термин има широку употребу, и односи се на сва уметничка средства у којима се подразумева премештање појмова из једне категорије у другу (ПОПОВИЋ 2010: 748). У овом случају Бојићева поезија јесте транспоновање стварности или уметничког доживљаја стварности у уметност.

мотиве и симболе. Истакнути су делови песама важни за ову тему, као и она места у којима су очигледне поетске транспозиције историјског или библијски под-текст. Једна поетска целина је раздељена на мање, језгровитије делове. Акценат је стављен на библијске елементе уочене у песмама и Бојићев начин транспонавања његовог доживљаја застрашујуће реалности у уметност.

2. Родољубива поезија – „Песме бола и поноса“

Читајући песме из његове прве фазе које су грађене око библијских мотива, увиђамо да је Бојић *Библију* откривао са декоративне и помало површне стране. Бојићев доживљај *Библије* јесте нешто слојевитији, дубљи и језгровитији у његовим каснијим песничким остварењима. У својим познијим песмама достиже прави квалитет универзалности и добија тако своја највреднија песничка остварења (ЛАЛИЋ 1997: 69). Бог је у Бојићевим песмама подређен родољубљу, патриотизму, хероизму народа, али и сумњи.

„Пјесме сумње и тјескобе“, како их назива Јован Делић, створане су највише у периоду од 1912. до 1914. године. Бојићева поезија је карактеристична по томе што не опева само сумњу, пораз, тескобу, већ подстиче на борбу и има одјек победничког заноса (ДЕЛИЋ 2008: 335).

Ратна збирка песама *Песме бола и поноса* појавила се у Солуну 1917. године. Мала је по обиму, садржи свега 35 песама, од којих је само 5 из периода Балканских ратова. Оне су симбол патриотизма, родољубља, али и Бојићевог вапаја за животом. Сам наслов збирке наговештава основна осећања која преовладавају у њој. Осећања бола и поноса. Бол је овде јединствена, и не односи се само на појединца, већ на

цео колектив. Она је носталгична јер се опева људска патња за родном грудом, за остављеном домовином, за порушеним кућама, за завичајем, за неоствареним сновима и идеалима којима су на пут стали непријатељски војници. Није у питању физички бол, већ душевна бол, која се осећа, која сагорева у душама и срцима сународника, разједа трошна, мршава и неухрањена тела и не оставља на миру ни дању, ни ноћу (КОВИЈАНИЋ 1969: 267—268).

Осећање поноса је у тесној вези са страдањем и осећањем боли. Понос и пркос измученог и поробљеног народа стоје у директном контрасту са болом. Бојић верује у снагу отпора свог народа и полаже велику наду и веру у победу. Милутин Бојић сматра да је велики човек заправо епископски човек, да он у себи носи величину и спремност да да свој живот за отаџбину. А величине не може бити без подвига и жртве. Са таквом моралном основом рађа се и понос, част и достојанство као витешка етика, као етика која у људском достојанству и слободи види смисао живота. Наслеђе као судбинско осећање које носи сваки појединац претвара се у колективно осећање које живи у сваком човеку, и које тај исти појединац носи у свом срцу.

Бојић је у својим младим годинама био сведок, али и учесник у свим тешким догађајима које је његова нација морала да понесе на својим плећима. У својој ратној збирци песник је резимирао вековно искуство свог народа, оно што га прати од најстаријих времена, а то је да једино пожртвована смрт може да обезбеди тријумф живота. Бојићева инспирација је непосредна и жива, али му је историја помогла да објасни поступке и подвиге свог народа. Он је своју инспирацију проналазио у доживљеним ужасима рата, изгнанствима, умирањима и жртвама које је сваки појединац носио. Нема личних и субјективних нити, већ се оне на један поетски и префињени начин ута-

пају у колективно. Бојић је својом збирком пронашао одговарајућу реч која би на најбољи и најузвишенији начин изразила бол и понос народа. Међу његовим родољубивим песмама може се наћи и по која песма са нежним, меким и топлим тоновима, али је патетичност сведена на најмању могућу меру (КОВИЈАНИЋ 1969: 268—273).

Бојић представља патриотског песника који је у току свог стварања био обузет питањима судбине и вредности свог народа. Он је нама кроз своје песме саопштио смисао збивања на ратном бојишту као и профил човека који је осуђен на рат, борбу, и патњу (ПАВЛОВИЋ 1981: 406—407).

Иван В. Лалић (1997: 66) дао је поделу Бојићеве родољубиве поезије, и то на две врсте: одређене песме се посматрају као директно обраћање неком дефинисаном тренутку, поетски га обликујући као метафору или алегорију једне историјске ситуације; док неке песме он посматра као сложенију синтезу одређених историјских ситуација.

Песму „Земља олује“ Иван В. Лалић (1977: 67) доживљава као „конкретан спој људске судбине и одређеног тла“. Песма је испевана у славу народа који је национално, судбински и традиционално везан за своје родно тло. Он одолева великој сили, њеној борбености, мржњи и одлучности да покори народ мањи од себе. Бојић даје још већи значај великој сили која се либила да крене на силу много мању од себе користећи велика почетна слова: „мржња Већих“, „Власт“, „дрска Сила“. Првом строфом прави увод у песму, помињући народе који су вековима ту пролазили и чијом је крвљу земља била натопљена. Пева у име народа који је свесно одлучио да брани своју домовину, жртвујући своје животе, везујући свој опстанак за такво немирно, ратно и трусно подручје. Због своје одлуке народ је био приморан да брани своје постојање, своју нацију, свој идентитет. Вековима су

се низали ратови, крвави окршаји, падали су јунаци на бојним пољима, и разни непријатељи корачали овом напаћеном земљом. „Земља олује“ шаље једну универзалну поруку, подижући осећање историје до високог степена општег, свеобухватног и свима заједничког. Како наводи Иван В. Лалић, песник поентира песму питањем у последњој строфи које остаје без одговора:

„Јеси ли сита крви што спасава?
Ти ћутиш. Ветар Кости развејава.“
(БОЈИЋ 1974: 61)

Бојић на крају поставља реторичко питање земљи натопљеној крвљу, опустошеној и смрвљеној, не очекујући одговор јер је и сам свестан његове језовитости. Тишина која остаје након питања, у читаоцима буди језу и оставља их да се запитају над својом судбином и драмом коју носе људски животи.

Бојић је био иновативан песник у погледу уношења неких необичних тема и мотива у своје песме. Он почиње да пева наслућену драму у песми „Развејане ватре“. Почиње да расте сумња у њему поводом свих активних борби народа и да ли оне имају своју праву сврху. Да ли је Бог увек уз свој народ, спреман да му дâ моралну снагу и подршку или се само јавља када смрт закуца на врата? Своје поентирање опет наглашава на крају песме у последњој строфи, називајући Бога „гробаром џиновских угаслих ватара“:

„Он је увек ту, где гробље се отвара
И просипа сузе од кута до кута.“
(БОЈИЋ 1974: 51)

У песми „Херострати“ песникова визија из претходне песме се наставља, допуњује и конкретизује. Успева да постигне изражајну прецизност, а визији из „Развејаних ватри“ даје конкретнији облик и боју (ЛАЛИЋ 1997: 66). Бојић узима властито име човека који је постао познат због свог наопаког и разорног

рада, јер је запалио чувени Артемидин храм, а затим га уопштава преносећи га на свој колектив. Није желео да народи који ратују, укључујући и свој народ, постану познати у свету само као силе које су разарале, било да су оне велике или мале. Сумња је оно што разара песника и не даје му мира. У прошлости су остали песници који су опевали јунаке, успавани хероји и прошли дани који се неће вратити. Будућности нема, она је празна, ништавна и неиспуњена. Остала је само узалудност, мирење са ситуацијом, изгубљене и уништене вредности које су неговане вековима.

Врхунац песникове скепсе јесте песма „Deus deorum“. Сумња се у овој песми помиње у контексту обезвређивања људског напора, она баца сенку и на песниково певање. Сумња се обрушила на његову земљу, на његове идеале, и све у шта је веровао. „Deus deorum“ или „Бог свих богова“ односи се на „Вечиту Сумњу“ која „скрнави идоле“ и „пљује мртве борце“ (БОЈИЋ 1974: 57).

Библијски мотив евоцира се у првој строфи ове песме. Песник се обраћа Сумњи и у свом монологу као да зна да она унапред пише песму смрти и пропасти народа.

Прича о Вавилону и његовом уништењу послужила је као добра инспирација Милутину Бојићу за повезивање града са свим силама које су ратовале у Бојићево време. Као што се Бог обрушио на Вавилон, немилосрдно га казнивши због свог напада на Јерусалим, тако ће страдати и све оне државе које ратују, чак и оне које су у рат ушле само ради одбране своје територије. Он је постао синоним људске охолости и таштине.²² Древни Вавилон претворен је у пустош, која чека све оне који воде крволочне и убилачке ратове. „Вавилонска војска“ је општи назив за све оне војске жељне нових територија и поробљених народа.

²² Ранија визија Вавилона била је жена са седам глава и десет рогова која је представљала право зло (HALL 1998: 236).

Иван В. Лалић (1997: 69) сматра да је Бојић у песмама „Противници“, „Јесен на Вардару“ и „Химна поколења“ заправо универзализовао своје виђење историје. То су песме из 1913. године које опевају историјску димензију битака. Бојић у њима говори о свом схватању историје као људске драме.

Бојићева песма „Противници“ указује на међусобну повезаност судбина непријатеља, али и трагично искуство које носе са собом победе и порази. Лирски субјекат се обраћа свом противнику, пораженом бегу, да буде горд и када губи. Важно је достојанствено дочекати како победу, тако и пораз. Свако од њих на ратној сцени игра одређену историјску улогу.

У ратовима који се воде умањује се вредност људских живота и свих људских жртава које су поднете. Сви људи су равноправни и имају подједнака права на живот. Суздржана бол и понос избијају из ове песме која ни у једном тренутку не вређа и не понижава противника.

Песма „Јесен на Вардару“ заснива се на персонификацији Вардара као сведока збивања у српској историји. У њој је исказана сва страхаота Албанске голготе, неме, али достојанствене поворке, која носи са собом тугу, патњу и бол пробијајући се кроз сурове планинске кланце.

„Химна поколења“ је специфична песма Бојићеве збирке због разиграног ритма и изломљеног стиха. Још једна специфичност ове песме је њена композиција, састављена је из шест делова: „Васкрс“, „Поход“, „Размах“, „Спомен“, „Фанфаре“ и „Грбови“. Песме обилују звучним фигурама и пренаглашеним хиперболама. „Васкрс“ је прва песма и најављује рађање поколења које ће морати да носи тешко бреме на својим плећима. Бојић то поколење назива „поколењем крви“ јер се родило под страшним условима. „Поход“ најављује трку, победу, пораз и све губитке који чекају једну нацију током рата. Хиљаде нечије браће,

очева и мужава спремне су да за своју славу и славу своје државе дају свој живот.

Песма „Размах“ особена је по томе што се у њој јавља мотив из Библије. Позива се на мотиве из прошлости, Маричку битку и краља Вукашина али и на мотив труба које у Библији означавају почетак рата. Трубе се везују и за Други Христов долазак, оне су у *Откривењу Јовановом* најавна Божјих судова или казни. Овде могу имати и неку оптимистичнију примену, јер трубе представљају и опомену да људи схвате своје грешке и поново се окрену Богу. Оне дођу као вид отржењења и покајања, јер свака труба има функцију упозорења док не дође Судњи дан. Народ има шансу да се освести, да престане да се убија међусобно и да схвати да су сви људи на земљи један род. У овој песми трубе су, свакако, најавиле долазак рата чији учесници помахнитало хрле у сусрет смрти. Трубе имају улогу библијских седам печата, да најаве тешке казне које могу снаћи људски род. Звук труба је ту да упозори и позове људе на покајање (ALEXANDER 1989: 652).

Последњом песмом „Грбови“ поентиран је овај циклус на песимистичан начин. Она је музикална, и пуна песничких слика које дају тужну слику реалности. „Мртви остају сами, тонући у заборав послуже побједничких заноса“ (ДЕЛИЋ 2008: 339).

Песма која дочарава пустош, белину једноличног пејзажа, вејавице која траје данима и у којој су изједначени дан и ноћ јесте свакако „Мећава“. Написана је у форми сонета који на крају има поентирање у виду једног стиха. Слика коју нам ствара ова песма је поражавајућа, јер су се богови повукли у амбис, и уместо да пруже помоћ, сами су се уплашили страхота рата и сакрили. Војник је препуштен самом себи у тој мећави и заробљен је у бездану који упорно „веје пахуље“. Бездан као такав повезан је са мотивом Растка Петровића и његове обрнуте перспективе неба (ДЕЛИЋ 2008: 339).

„Само бели бездан пахуљице веје.“
(БОЈИЋ 1974: 91)

Ова песма симболички описује како је он доживео природу у тим тешким временима — као да сама природа у немом и гробном расположењу тугује за мртвим јунацима. Влада атмосфера погребне тишине и достојанствене туге. Успорени ритам песме омогућава да се осети болна емоција коју она са собом носи (КОВИЈАНИЋ 1969: 277).

Песма грађена на библијској паралели у којој је библијски подтекст јасан јесте песма „Кроз пустињу“. Заснива се на причи из *Старог завета*, библијском лутању јеврејског народа кроз пустињу са Мојсијем на челу (HALL 1998: 208). Имена Мојсије и Синај се појављују у песми и директно упућују на *Библију* и повезују библијско лутање са лутањем српског народа кроз непроходне планинске кланце. Ова трагедија, као да их је сам Христ прогнао да лутају кроз Албанију, страшнија је песнику од пустиње кроз коју је лутао изабрани народ са Мојсијем. У овој песми присутан је колективни лирски субјекат јер песма говори у име целог народа. Он је спреман да поднесе жртву, да дâ свој живот за отаџбину јер је тако Господ пресудио и његова воља се мора поштовати. Последња строфа доводи у питање колективну погибију српског народа: исто колико је Бог потребан човеку, толико је и човек потребан Богу. Нестанком човека угрожен је Бог и цела небеска вертикала, као и његов смисао у Васељени без људи. Бојић се послужио метонимијом „синајских плоча“ у последњој строфи коју је исказао кроз наводни дијалог Бога и људи (DELIĆ 2008: 340). У дијалогу се колективни лирски субјекат обраћа Богу говорећи му да ће узалуд слати своје плоче са Синаја јер неће имати ко да их прими, испоштује и спроведе, а његово име ће нестати заједно са нестанком народа.

„Тада залуд плоче слаће са Синаја!“
(БОЈИЋ 1974: 90)

Истицање зле коби српског народа на посебан начин долази у песми „Сејачи“. Она у подтексту такође има Библију и то *Књигу о Јову* и мит о вечној проклетој луталици Ахасферу. Осуђени на прогонство у туђину и непроналажење мира ван своје домовине они су препуштени самој Сатани. Уместо да сеју плодове на њивама, они сеју своје кости из којих ничу масовне гробнице. Лексика песме у потпуности одговара самој теми песме, и вуче нас да из контекста повежемо речи са трагедијом која се крије иза истих: њива, ко-сидба, жетва, сејачи. Лирски субјекат изазива Господа, постављајући му питање које остаје без одговора. Божју казну српски народ наставиће да трпи и носи на својим плећима. То је клетва и историјски усуд која прати цео српски народ кроз векове. Песма је писана поводом одласка две српске дивизије Русима у помоћ, где песник показује спремност наше нације да поново пролива крв зарад других. Великодушност, несебичност, али и велика пожртвованост српског народа опевана је у „Сејачима“ (ВУКОВИЋ 1969: 101). Наше кости сеју се по туђини, по туђим морима и копнима, цела Васељена је постала њива по којој се сеју српске кости (ДЕЛИЋ 2008: 341).

У песми „Светиње“, поред библијских и религиозних мотива, доминира песникова чежња за отаџбином, исказана анафором „дајте ми“. Она изражава још једно Бојићево поимање домовине. Песник жели да јој се преда целим својим бићем, да јој као мало дете ускочи у загрљај. Оптерећена је религијским елементима (укус часних мрва, кап светог кладенца, свети звоници) којима песник испољава своје тражење седам светиња. Он тражи „први грумен земље да му буде амајлија од зала, кап кладенца да њоме вида велику бол човека који је далеко од отаџбине, први цвет са његових њива који ће остати вечито пољупцима и сузом орошен, први зрак родних видика и први звук звоника којим би да заглуши запевке кукавних, прва

таласања ветра да њима разбукти угашене ватре, затим укус часних мрва да њим горчина све глади се затре“ (ВУКОВИЋ 1969: 101—102).

Млади песник показао је у песми „Без домовине“ да је историју доживљавао дубље и интензивније од својих савременика. Ова песма је верна слика војника без домовине. Саткана је од мисли, брига, жудњи, страхова, боли, као и запитаности лирског субјекта за своју мајку, оца, сестру, жену и децу. Носталгија војника кроји ову песму као и туга изгнанника који је свестан да је постао историјска жртва заједно са својим најближима (ДЕЛИЋ 2008: 342). Владета Вуковић бригу лирског субјекта повезује са мајком, жудњу са вољеном женом, страх за сестру и њену част, и бол за децом и својом домовином (1969: 101). Повратак војника у своју домовину присут је крвљу и лешевима. Он мора бити спреман и психички јак како би поднео трагичну слику коју ће затећи у свом дому.

Мотив витештва и племените човечности Бојић обрађује у својој песми „Без узвика“. Она се бави моралним стоицизмом који изгнани војници носе у себи. Они стоички подносе све недаће на које наилазе и проналазе начин да се изборе са њима. Војници су свесни патње на коју је осуђена наша земља, због чега ту патњу деле са својом земљом носећи је у својим срцима. Мисао о отаџбини се конкретизује код војника. Отаџбина никада неће умрети јер има ко да мисли на њу и пати заједно са њом. Народ у свом изгнанству сазнаје тешку истину о себи, али остаје горд, достојанствен и непоражен (ЛАЛИЋ 1997: 72). Поред тога што сазнаје свој трагичан усуд, он проширује и своје схватање отаџбине. Зато што сваки изгнанник носи отаџбину у себи она је неуништива и поред окупације и непријатељских освајања.

1.1. „Плава гробница“

Милутин Бојић мирним и свечаним тоном опева страдање једне нације и њено трагично историјско искуство. Судбину свог народа и своје земље сагледао је широко, сматрајући да отаџбина остаје жива докле год су живи они који ће је носити у срцу. Он у својим песмама не прокламује мржњу према другим народима, иако је свестан тога колику патњу је други народ нанео његовом. Вера у остале народе заснована је на вери у етичке врлине свог народа. Миодраг Павловић, тумачећи ову Бојићеву песму, сматра да је отаџбина нешто што се може понети, стећи или изгубити, а да то највише зависи од народа (1981: 410).

Гаврило Ковијанић „Плаву гробницу“ доживљава као национални симбол и химну, али и дирљиву песму бола и поноса (1969: 288). Патриотизам и велико родољубље уткани су у саму песму од почетка до краја, што је уједно и разлог њене велике популарности међу родољубивим песмама српског песништва. Постоје два предмета ове песме: гробље храбрих које је необично и зла судбина самог Бојића. У тој необичној гробници леже смели ратници, храбри војници, одважни људи који су бранили своју домовину од завојевача и непријатеља. Многи су се растали са својим животима у једва проходним планинским кланцима, литицама и мочварама Албаније. Четрнаест дванаестерачких катрена учествује у уздизању погинулих хероја којима прети заборав. Позеја је једина утеха страдалим јунацима, јер ће преко ње сигурно живети. Бојић сматра да величина тих људи не може да се искаже речима. Речи су ту мале, немоћне, недовољно свечане, због чега он тражи од природе да учествује у његовом стварању. Његова песма је не само споменик жртвама рата већ опело које он држи њима у част. Почиње апострофама које доприносе топлини и блискости израза (ПАВЛОВИЋ

1981: 411). „Царске галије“ не представљају само симбол заборава или каквих аветињских приказања већ и борбене трофеје. Умрлима се не певају загробне успаванке, већ опело, јер су Бојићеви подвижници историјски будни. Они су „апостоли јада“ због свог мучеништва и пораза који су доживели, али су „Прометеји наде“ због свог узвишеног примера који су дали будућим нараштајима (ЈОВИЧИЋ 1976: 454—455).

Дучића у везу са „Плавом гробницом“ први доводи Миодраг Павловић испитујући да ли је Бојић био инспиран Дучићевим *Јадранским сонетима*. Иако је Бојић био подстакнут *Јадранским сонетима*, они су на различите начине употребили природу у својим песмама. Бојић користи природу само као оквир свог казивања, као могућност комуницирања и са мртвима и са живима (ПАВЛОВИЋ 1981: 411—412). Због свог свечаног, гордог и химничног тона, она није само песма већ молитва за смирење упокојених душа.

Бојићев стих „Прометеји наде, апостоли јада“ даје снажан морални набој песми. Српски народ је као Прометеј, титански јак и храбар, спреман да жртвује свој живот не презајући од великих сила. Повезаност српског народа и апостола огледа се у оличењу жртве која се подноси дајући добар пример својим будућим нараштајима. Четврта строфа доноси ново виђење „свете воде“ која сада постаје „храм тајанства“, али и „гробница тужна“ у којој леже пали јунаци. Нарочиту важност носи девета строфа, која објашњава величину поднете жртве и величину гроба који се не налази у земљи, већ у води. Њихова историјска улога жртве преиначује се у улогу светих ратника и светаца (ДЕЛИЋ 2008: 348—350). Песник жели да успостави мир, не би ли омогућио мртвима да чују и осете продужетак својих нараштаја јер живи и мртви, борци и упокојени војници имају посебну, нераскидиву везу: крвну.

Амбијент песме игра важну улогу у „Плавој гроб-

ници“. Мистичну атмосферу ствара управо тајанствено место крфске гробнице. Море даје посебну експресију, дубину, тишину, мирноћу, али и подстиче језу. Оно је гроб који је дубљи, већи и тиши од свих земљаних гробова. Море игра двоструку улогу, оно додаје песми на звучности али и делује као пригушивач јаких тонова, гласова и буке. Песма негује молитвени тон, тишину, посебан облик медитације. Бојић жели „тихи ход, нечујно клизање, бескрајну тишину и мир без речи“ (ЈОВИЧИЋ 1976: 456). Смрт у „Плавој гробници“ је лична и драматична, подигнута на један узвишени ниво.

2. „Поезија страсти“

Уколико се говори о Бојићевој „поезији страсти“, не могу се заобићи две песме са библијском тематиком: „Заљубљени Давид“ и „Салома“. Обе песме су обимне, наративне и приказују своје јунаке у старости.

Давид је био творац *Псалама*, ратник и државник, који је ујединио израелско краљевство и освојио Јерусалим (HALL 1998: 52). Давида као таквог Бојић модификује, и представља га као остарелог цара који „тражи у поноћ сласти“ и „млечна тела“. Давидов глас говори о понижавајућој старости која са собом доноси губљење виталности, гнојава недра, увенуло грло. Сећа се своје распусне младости и тренутка када је био у пуној телесној снази. Виталност и враћање еротске моћи пружа му нова страст коју у њему буди жена Урија. Њен поглед игра одлучујућу улогу у покретању еротске снаге у њему: „твоје око просу дрхтај мојим месом“ (БОЈИЋ 1974: 41). Цар жели да удовољи својој страсти свирком и младим робињама, одричући се својих *Псалама*, али не успева да пронађе смирење. Његове мисли су остале са Уријом, она је симбол његове изгубљене младости и лепоте.

Салома, кћи Херодијадина, описана је као ружна старица којој се у сну јавља Јованова глава. Мотив страсти присутан је и у овој песми, исказан кроз њену неизрециву жељу да осети чари љубавног заноса. Ова Бојићева песма је згуснута у свом изразу и наративна у погледу истицања Саломине страсти. Као и „Заљубљени Давид“, и ова песма је грађена на контрасту. Слика бујне младости и распламсалих жеља младића и девојака налази се наспрам Саломине старости и скрушености. Сећање на своју разуздану младост, блудни и страсни живот тера је да проговори о свом унутрашњем вапају за угаснулим жељама. Саломине скривене жеље кулминирају и у њеном самртном тренутку тако што јој се привиђа „мужјак у долини“ (ДЕЛИЋ 2008: 330).

Бојић је на необичан начин, уз помоћ библијских мотива, обрадио још необичнију тему: старачка страст. И Давид и Салома су приказани у старости као унакажени, ружни, оронули, несрећни, али жељни еротске снаге и моћи. Волели би да доба младости, једрине, ведрине, среће и полетности никада није прошло.

Закључак

Бојић је песник широког дијапазона, обухватио је најразличитије теме, и једини међу песницима свога доба који се није ограничио на кратку песничку форму. Родољубиве песме донеле су му највећу славу вероватно због тога што је на импресиван начин говорио о тешким тренуцима кроз које је пролазио његов народ. Као сведок ратних дешавања, није дозволио себи да склизне у потпуну субјективност и трудио се да избегне претерану патетичност и сентименталност. Његове песме су песме зрелог и побуњеног патриотизма. Желео је да прикаже како је његов народ

достојанствен и горд у својим мукама. Сагледао га је као колектив, али и посветио пажњу јединственим личностима јер је сматрао да оно што појединац проживљава јасно осећају и остали чланови напаћеног колектива. И после згажене Србије Бојић пева само о њеном болу и поносу. У његовим песмама нема речи мржње и освете. Религиозно настројење отклонило је мржњу и осветољубивост из његових песама (СЕКУЛИЋ 1974: 226—227). Иако јако млад, Бојић је осећао свој народ и његову душевну прошлост. У Бојићу су устали род, земља, отаџбина, српство, бол, понос и подстакли га да своју унутрашњу бујицу осећања успешно пренесе на папир.

Литература

Извор:

БОЈИЋ, Милутин. *Милутин Бојић*. Приредио Иван В. Лалић. Београд: Народна књига, 1974.

Референце:

ВУКОВИЋ, Владета. *Књижевно дело Милутина Бојића*. Приштина: Заједница научних установа Косова, 1969.

ДЕЛИЋ, Јован. *О поезији и поетици српске модерне*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2008.

ДЕРЕТИЋ, Јован. *Историја српске књижевности*. Београд: Нолит, 1983.

ЈОВИЧИЋ, Владимир. „Милутин Бојић: Плава гробница“, у: *Српскородољубиво песништво*. Београд: Арион, 1987.

КОВИЈАНИЋ, Гаврило. *Живот и књижевни рад Милутина Бојића*. Београд: Научна књига, 1969.

ЛАЛИЋ, Иван В. „О поезији Милутина Бојића“, у: *О поезији*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1997.

ПАВЛОВИЋ, Миодраг. *Есеји о српским песницима*. Београд: Вук Караџић, 1981.

СЕКУЛИЋ, Исидора. „Милутин Бојић“, у: *Милутин Бојић*, приред. Иван В. Лалић. Београд: Народна књига, 1974.

ALEXANDER, David i Pat. *Biblijski priručnik – mala enciklopedija*. Zagreb: Lion publishing, 1989.

HALL, James. *Rječnik tema i simbola u umjetnosti*, preveo Marko Grčić. Zagreb: Školska knjiga, 1998.

POPOVIĆ, Tanja. *Rečnik književnih termina*. Beograd: Logos Art, 2010.

Natalija S. Karaleić

POETIC TRANSPOSITION OF HISTORY AND BIBLICAL SUBTEXT IN THE POETRY OF MILUTIN BOJIĆ

Bojić's approach to reality, as well as its transposition into poetry is the research topic of this paper. The main goal of this research is to fundamentally approach Bojić's poetry and conduct a detailed analysis of historical visions and biblical motives, which have a significant role in the opus of this poet. Poems are decomposed into simpler components. Above all else, this work focuses on the most representable poems that contain historical and biblical motives. In order to acquire artistically profound results, the attention is averted towards the most significant components in his poems. Patriotism is the basic characteristic in his poems, filled with love for his home country, while his love poems are deeply permeated by biblical symbols embedded in poetic entities, thus creating a unique and distinct poetry.

Keywords: patriotic poetry, transposition, subtext, history.

Наталија Станковић, Филозофски факултет